

տղոց աղօթքը, որով գրութիւնը կ'աւարտի :
ամենազոգարիկ կոտր մըն է . Լամարթիին ար-
ժանի քերթուած մը , բայց ոչ մէկ մանկիկ
կերող չէ եղած երբեք այդպիսի աղօթք մը
յղանալ եւ այդքան բար ր լեզուով զայն ար-
տայախել : Գաղափարապաշտ մտածող-բանաս-
տեղծի մը գործն է այդ . Այդ քանի մը թե-
բութիւնները զոր կը նշանակենք , կ'անհետա-
նան հոն յայտնուող մտածման ու ձեւի հոյա-
կապ յատկութիւններուն ջով : այս գրութեան
մէջ կան հատուածներ որոնց նման վիւ , քըն-
ջոյ , աղնի , էջեր շատ թիւ կրնանք հաշուել
հայ գրականութեան մէջ :

Չենք գիտեր թէ այս գրուածքը հրատարա-
կուած է երբեք : Մեր ձեռքն անցած է ընդօրին-
ակութիւն մը հեղինակին ձեռագրէն : կը կար-
ծենք թէ կան քանի մը հատուածներ որ կը պակ-
սին , եւ քանի մը բառերու ճիշդ օրինակուած
ըլլալուն մասին ապահով չենք : Գրութեան
թուականը յայտնի չէ , սակնեբեւ է միայն որ
ան խմբագրուած է Փարիզի մէջ , ուր Միսաք-
եան ապրած է երկար տարիներ :

Ն.Ա.Ա.Բ.Ա.Ն

Ի՞նչ է այն , մարդկային ազգին ժամանակա-
կից՝ անբերեւոյթ ինդկատակը մի բնեմ , բազ-
մաանճար ոգին թէ մտացածին հզօրութեա-
քաղը , որ մերթ ընդ մերթ եւ երբոր ընաւ
չես ակնկալւոր , զբաղանացող մէջ՝ ուշա-
գրութիւնէդ ետեւ կամ առաջ՝ ճամբուղ վրայ
եւ տագնապներուդ տանըր յանկարծ գէմք
կուզայ չգիտես ո՛ւրիւ , եւ ամէն հայուէ ու
ամէն հաւանականութենէ ապտասմը ձայնող-
ուածով մը սիրտը բեկանելով կ'անցնի կ'եր-
թայ չգիտես ո՛ւր , եւ որդիք ճարդկան անիկա
«ցիպուածք» կը յորէնջնեն , կամ ըստ լեզուաց
լեզուաց հանգէտ բառերով կ'անուանակողնեն :
Ես՝ այս իմանալի էակը կամ ցոյրեն իր ըզ-
գայի՝ աղբիւնքէն . կը ճանչնամ , ինչպէս որ
նոյն իսկ միտքս ալ ուրիւ եղանակաւ չեմ
կրնար ճանչնալ ու ապացուցանել : Եւ անոր
ազդեցութիւնն յաճախ զգացած , հակասակու-

թեան փորձն առած , եւ երբ մն ալ նոպատա-
ւոր արդիւնքը վայելած ըլլալովս՝ չեմ կրնար
իր ճշմարտութիւնն աւանալ , ինչպէս որ մը-
տացս խորհուրդները թղթի վրայ մարմնացած
տեսնելու ետեւ՝ չեմ կրնար մտացս զոյու-
թիւնը ժխտել :

Թէ որ Յունաստանի առապելական ժամա-
նակաց մէջ ծնած , եւ մանաւանդ զից ազ-
գաբանութիւնն յերիւրող բանաստեղծնե-
րէն՝ Նրոդտներէն՝ մէկն եղած ըլլալս , ես
անիկա բաղդին հուպիտն է կ'ըսէի , կամ լաւ
եւս՝ Դիպուածն Աճպարար կամ Չեռնածու
ղիք անուանելով՝ զինքն անպարարի կեր-
պարանօք եւ հանդերձանօք կը նկատէի , որ
մարդիկ ու զիք զարմացնելու համար զախթա-
կան մակնաւս օդն ալ ձեռամբը բախտելով՝
ժողիկ եւ աղամանդ կը ցոլացնէ յեղակերպ ,
եւ ձախովը զարկած ատենը փուշ եւ պիտակ
կը թողունէ :

Չարմանալի է թէ ի՞նչպէս յունական աշխոյժ
արգասուոր եւ ամենակազմ երեւակայութիւնը՝
որ զիցական ամենազան եւ սքանչելի նկար-
ներով լեցուց երկինք եւ երկիր , այն որ նոյն
իսկ բաղդին ալ այլեւայլ պատկեր , հաստակ ,
զարդ ու հանդերձանք ընծայց , զիպուածին
ուրուարիծ մը անգամ չի տարով՝ առաւել զար-
մանալի է թէ ի՞նչպէս՝ բաղդին մեհեաննե-
բուն զիմացը գէթ մէյմէկ անածկոյթ բաղին
ալ Դիպուածը չունցան : Բաղդն ամէն տեղ
զիցական պաշտօն , խուճիկ եւ ուզերձ , հայ-
ցուած ու պաղատանք ընկալաւ . իսկ զիպուածը
որ ի յաւիտենից ամենուն բերանն էր , ոչ
մեհենի եւ ոչ աստուածական չպաշտօնի , եւ ոչ
իսկ անպաշտօն աստուածութեան կամ աստուա-
ծային անուանակողութեան արժանացաւ :

Եւ սակայն՝ զիպուածն աննշան , ապարդիւն
եւ անպէտ անուն մը չէր բերնէ բերան պը-
տըտած ատենը . անիկա մինչեւ ցոյսօր բաղ-
ցին պէս՝ իր գործերովը կը յիշուի , եւ կրնար
ան բաղդին հետ չփոթիլ , թէ որ անչփոթիլի
տարբերութիւններ մէկը միւսէն չգանաղա-
նէին , շանջրպետէին : — Բաղդը՝ խելքին
փլածն ընող շառլ տերուհույո ըմ նման ինք-
նիշխանաբար կը պարզեւէ կոյր զիւրաբան ,
եւ տերուհույո յեղամտութեամբ՝ նոյնպէս գոյր
զիւրաբան եւ խարդախաբար ետ կ'անէ
տուածը : Այս անկալուն եւ յեղյեղուկ փոխա-
զրութեանն եւ անխորհուրդ պարզեւաբաշ-
խութեանը նշանակի համար չէ՞ որ առ հասարակ

անուոյ վրայ ամբարձած եւ աշուղներն երկր-
գապատ կը նկարուի եւ ոտու ըններն ալ թեւա-
բոյս չե՞ն արդեօք, որով ինչպէս որ արագ
կուգայ, նոյնպէս եւ աւելի եւս արագ կը թօշի
կ'երթայ :

Եւ գարձեալ՝ բազդին գալուստն ու ներ-
կայութիւնը եւ ընկերք չարն ու բարին ալ ,
գրեթէ միշտ կը գուշակուի . միայն այսպօք
չգիտցուի թէ աշխիշ պատեհին մէջ չարք՝
թէ բարեոյ պարգեւիչ պիտի ըլլայ : Վաճառա-
կանը տոնավաճառի գացած ժամանակը զիտէ ,
որ եթէ յաջող հողմունք նաւարկու-
թեանը նպատակն , եւ տոնական երկիրն չըջա-
կայ գաւառներուն օտոց բարեխառնութիւնն ալ
անպարտք մնալով՝ եկուտները բազմութիւնը
յաճախելու ըլլայ , բազին իրան յարկած կ'ըլ-
լայ , ինք ալ մեծ շահ կ'ընէ , եւ հակառակին
պատահելովն ալ ներհակը : Երբոր Պոմպէս ու
կեարք Փարոզեան դառաին վրայ ճակատա-
մարտի կը պատրաստուին , ամէն մարդ զիտէ
որ բազը մէկուն յարթութիւն եւ մէկուն
պարտութիւն տալու համար հոն եկած
կեցած է , բայց իր կամայ օրոշումն , այսինքն
աներոջն եւ կամ փեսային յազիկը՝ պատե-
րազմին վերջը կը հասկցուի :

Իսկ զիրպետին բունձ ճարման՝ բոլորովին
հակառակն է բազդին : Ասոր գալուստը՝ լու-
սիւր Քեասայիս իջեցունող վառններուն անգամ
անդիտելի էր , եւ ընկերք՝ հոռմական հա-
ւանարցից կամ լեղրահմայց ամէնը մէկտեղ
գալու ըլլային , չէին կրնար զուշակել : Անիկա
երազի պէս առանց կանխազեցութեան , կա-
տուի պէս անոտնաձան , բանաստեղծական
շերչնութեան պէս յանկարծ , հտպիտի նման
ժողովութեան վրայ կուգայ , եւ անպարտի պէս
անջիջ գարմանք թափելով՝ ինչպէս որ կանխա-
բուռեցաւ՝ չկարծածք չյուսացածք եւ չակըն-
կայածք աչքի առկե կը դնէ : Եւ գարձեալ՝ ա-
նիկա իր տուածը բազդին պէս կու շահներ ,
այլ բազդն պատրաստուածը աջոցամտու-
թեամբ եւ ճարարութեամբ քրիճ ծաշուին կը
խլէ , բայց եւ այնպէս՝ տակաւին քեզ ապշե-
ցընելու չափ գարմանք կը թողու տարածին
տեղը : Ասոր ստուգութիւնը փոխանակ տողաւ
տեղեկուու . պատմական վկայութեամբ հաստա-
տենք :

Տիմոլէոն Կորնթացին , Սիրակուսայի վե-
հադոյն ազաւարարը , Դիոնիսիոս կրտսերը

բունաորական դահէն Կորնթոս նետելէն ետեւ
այն ժամանակի որ դեռ Իկիզաս Սիրակուսա-
ցին՝ հայրենեաց դուաճանը՝ բունակալութեան
ցանկութեամբ դեռ քաղաքին բերդը պաշարած
կը կենար , եւ ինք Տիմոլէոն՝ Ագրասն քաղաք-
քին մէջ կը գտնուէր , Իկիզաս իր զօրաց մեջէն
Սիրակուսայէն երկու սրկիայ կը խրկէ հոն ,
որ աւազակաբար սպաննեն Տիմոլէոնը : Ստա-
հակներն Ագրասնոն հասած ժամանակին՝
կ'իմանան որ Տիմոլէոն զո՞ր մատուցանելու
համար՝ այն վայրկեանին մեհանը զացած էր .
իրենք ալ հոն կ'երթան դաշտններին հան-
դերձնուն տակը ծածկած , եւ բազինն բուր-
տիւր գանուող թաղմու թառնուելով զօ-
բավարուն կը մտնեն :

Տիմոլէոն իր ոսպնջականաց սիրոյն վստա-
նութեամբ բոլոր Ագրասնոն մէջ եւ մանաւանդ
բազինն առջեւ անզէն եւ ստանց անձնապաշի
կեցած էր . իր կինաց դարմանակաշներն ամէն
բան աշուղներն առած եւ զինեալ երկու կողմը
կազմ եւ պատրաստ կեցած են աներկիւր , եւ
ժողովրդեան մէջ ասոնց վրայ ոչ դաւադրու-
թեան կասկած կայ ուստի եւ ոչ հսկողու-
թիւն : Այս սպանալից վայրկեանն մէջ Տի-
մոլէոնի մահուանէն աւելի ստոյգ եւ աներկ-
բայելի ի՞նչ կայ : Ահաւասիկ Իկիզասը բազ-
դին շնորհու հինգ վայրկեանէն թերեւս աւելի
առաջ՝ Տիմոլէոն դաւաճաններուն զինուոց տակն
իր վերջին շուշը պիտի սիչէ , եւ Իկիզասան
արդիկ պիտի տրե՛ն : Եւ սպայն՝ այն վայրկե-
անին՝ որ եղեոնաւորներն իրարու նշան տայով ,
երկու կողմէն զայոյն ի գործ դնելու կը խը-
լըրտէին , յանկարծ ամբոխին մէջէն ստակա-
կան սուր մը աճապարելով՝ թշուառականէն
բէն մէկուն գլխուն ինչայով , կը կործանէ եւ
յուզակն ու աներկուցթ կ'ըլլայ : Մեզսա-
կիցն . ալ կարծելով թէ դաւադրութիւնն
երեսան երեք է , կը փախչի . բազինը կ'ապաս-
տանի , եւ իր կենաց շնորհ Տիմոլէոնէն հայ-
ցելով՝ ամէն բան կը յայտնէ :

Ի՞նչ կ'ըստ այս անակակալ եւ անբացատ-
րելի սքանչելեացս՝ դո՛ւն , որ ամէն բանի
պատճառն անվրէպ գուշակելու յատկամաւու-
թիւնն ունենալ կը կարծես : Բովանդակ հան-
ճարք՝ խնդրագատակիր չորս կողմէն ուղիղ
կեցողք ժողկելով սու մեկնութեանը պիտի
հանճարու , թէ սպաննողը դաւակցաց ակնաբա-
կու թիւնն ու խլրտուուքը նմարելով՝ փու-

թացքը է չարաւ՝ չարը, մահուամբ՝ մահը խափանելու, է՛յ, սողէկ, թէ որ արքաասաւոր հանձնար այս բացատրութիւնը միայն գտաւ, ինձի պէս գուցէ ոչ կը խարուիս, եւ Իրիպուածին ձեռագործը բազդին կ'ընձայես, վասն զի սուրն անողը ոչ ակնարկութիւն նշմարած էր, ուստի եւ ոչ կասկած յղացած : Ի՞նչ ուրեմն : Ահաւաստի ինչի :

Լէնինդացին ս պահութեան գործը կատարելէն ետեւ՝ փոխեր բարձր ժայռի մը վրայ պահուած տնի էր : Մեհնինն մէջ այս մարդասպանութեան պատճառն ամենուն անյայտ ըլլալով, քանի մը հոգի թրքեւ եղեռնաւորի ետեւէ կը վաղեն, եւ մարդն սպաստանարանէ կորզելով, Տիմոլէոնի առջին կը բերին, որ ըրածին համարք այս, Հոն կալանաւորն արգարութեան բողոքեցով կ'ազազակէ որ մեղապարտ չէ, արգարութիւն եւ իրաւունք հատուցած է՝ իր հօրն սպանողն սպանողով : Այս մտղեւած չարքաց յիշատակութիւնէն՝ սկսանասես եւ աւանջալուր վկայից բազմութիւն մը ժողովրդական մէջէն երեւան ելլալով՝ միառայն կը վերային կը հաստատեն որ սպանող զինուորը Լէնինդոն քաղաքին մէջ իր սպանողին հայրը մեռուցած էր : Մարդասպանն այս վկայութեան զօրութեամբը, ոչ միայն անպարտ կը դատուի եւ անպատիժ կ'արձակի, այլ եւ Տիմոլէոնի կանայք՝ թէ կե յանդէտ՝ ազատարարն բլլալուն համար, Կորնիսիցի բ' նշար նորակարութեան իրեն տար մնա կը պարգեւեն, որ քսել է դաղդիական հազար իբրայի չափ :

Կարծեմ թէ գրպուածին ներգործութեանը վրայ երկարելու տեղի չկայ հոս : Դասազերու թիւնն իր յաջող բնթացք բունքը կ'երթայ հոն, գաղտնիքը սեպէ մը չէ ձեռուած, եւ օրհասը՝ Տիմոլէոնի գլխուն վրայ սաւաննած տեղը՝ նպատակը փոխելու կը ստիպի յանկարծ, եւ գտնին փոխարէն գոհող կը գտնի իրաւամբ : Պատեհին մէջ Տիմոլէոնի փրկութեան բնական պատճառ կրնար ըլլայ միայն գաւաղորութեան յայտնութիւնը, եւ գաւաղորութեան մը յայտնութիւնը՝ քնալու : Զատ հաւանական ու կարելի ըլլալով կրնար բազդին հանցիցը տըրուել : քացք բազդը Իկեռասի կը նպատակը կոր այն ասանքը, եւ Իկեռասի յաջողութեան աներկբայելի էր : Այս վայրկեանի զիպուածը միայն Տիմոլէոնի օշնութեանը կը հասնի, եւ արդիւնքն է աւելի զարմանալով միջոցներ գործածելով ոչ միայն Տիմոլէոնի կեանքը կ'ազատէ, ալ կե

ինչպէս կ'ըսէ ասովական այլարտնութիւնը, մէկ քարով չորս ընկոյզ զարկածի պէս, մէկ շարժամբ չորս գործ կը վնիցնէ, նախ Լէոնու դացոյն մահուան վրէժխնդրութեան պատեհն գործոյն մատուցանելով, երկրորդ պայմանով զինուորին գործած եւ գործելիք անօրէնութիւնները միանգամայն պատուհանելով՝ հրորդը՝ կոյր եւ անընտրող բազդին ձեռքը պատրաստուած բռնաւորական թաղը Լէոնու դացոյն սըրտովն Իկեռասի քրթին ծայրէն թողուցելով : Իսկ չորրորդը որ իր բոլոր այս նախընթաց արարուածոց վերջնական ուրուն նպատակն է, պարզ զարմանալաց կարգէն ելած, բարձրագոյն ըսքանչելեաց վերին աստիճանն հասած է, վասնզի Տիմոլէոնի կենացն սպանուողը զաշոյննայ աջէն ու ձախէն ընկրկելու բնական եւ մտաւոր պատճառները բազդին նենգութեամբը ցրուած ըլլալով, ինք, Իրիպուածը՝ նոյն իսկ բազդն սպչեցունելու պայմանաւ՝ մամանակաւ եւ տեղով հեռաւոր անջքերն իրարու մերձեցունելով եւ անցեալը ներկային կցորդելով, ա՛յլ պատճառ, ա՛յլ արդիւնք կը ծանուցանէ, եւ Լէոնու դացոյն վաղձմի մահուան վրէժխնդրութեան սաղի մասն արգարութեան փրկութիւն կ'ըլլայ :

Այս նշանաւոր պատեհին մէջ կատարուած իրաց մէն կէզը որչափ որ սքանչելի է, այնչափ անակրկալ է, եւ բովանդակութիւնն ու նոյնչափ անակրկալը, նոյնչափ սարմախի է, բայց վերջապէս զիպուածն հոս լրջաբար խաղալով, զարմանալիք բաւականացրէ Տեսանք հիմա նոյնպիսի լրջապոյն պատեհի մը մէջ՝ լըրջութիւնը թեթեւութեան կցործուած եւ զարմանալին զուարճաւոյն լծորած :

Տասըմէկ տարիէ ի վեր օրերնիս անանկ քաղաքի մը մէջ կ'անցունենք, ուր շարժումը միտող Պիտոնեանց վարդապետութիւնը չի կրնար կրիայ մը անգամ իրեն կուսակից տունենայ, ու ձեռուները ու ստուրները, այլ եւ անշունչ երկաթն անգամ մշանջնաւոր շարժման մէջ է : Այս քաղաքին մէջ իմացականութիւնը, հանձնար, ճարտարութիւնը, վաճառական եւ կարմանալաց հեռաբարբութիւնն անհկ զը մտցին, որ իրենց զուգործութիւնն ազգաբար սքանչելիք կը ծնին, սքանչելիք ա-

բուժեալի սքանչելիք արդեանց, եւ սքանչելիք զկուսաց :

Փարիզ, համառոտ խօսելով, երկրորդնդ մանկանկարն է՝ իր մէջը, ցամաքին վրայ յուսանողաց առջին, վարժապետին ձեռքն՝ ովկիանոսի ձկներն հետզհետէ կը բեղմնաւորին, կը ծնին, կը բազմանան եւ կ'ապրին : Հո՛ւ, Նիսակարգի իրովէ վրայ շատուէ : Ի՞նչ մը հետուն կը խոխովէ, անկէ հետուն եւ կ'ոտգանէ : Հոն, խաւար զիշերին մէջ արդարմակ չի նուաճքի մը երկու սահմանածայրը մէյմէ կ'փոքրիկ արեւունք միանդալանց տարածութիւնը աւ բնոցատ լուսաւորելով, ճարտարապետը կր հսկէ, գործատարը կ'աշխատի, եւ տարւան մը գործը ձմրան ցորիկին ու զիշերունը մէջ զարնան սկզբանը համար կազմ եւ պատրաստ կը գտնուի :

Բուզէնէրն արարչու թեամբ յիւ այս անդուցական քաղաքին զԿլաքերն այ, արդարեւ իր նիւթական եւ իմացական վիճակին համեմատ, միշտ մեծ միշտ անուսնակ եւ միշտ նորաճրայէն : Հնդկաստանէն Ուտի թագուհին իր որդւոյն ու Մերկիմաստակց թոռնիբովը կուգայ, կը չրջի, կ'ապրի, կը մեռնի, եւ մեզի անծանօթ եւ այլանդակ հանդերձանօք յուշարկաւորութիւն կ'ընդունի, եւ մարմնափոխութեան յուսով եւ դեմոնի տակէն իր զանք իսուխով հաւատով կը թաղուի :

Հոն կոտիկոս անուն մարդ մը, ձեռքը ծրար մը մազազաթ բունած, այն մազազաթներուն զօրութեամբ ինքզինքը կ'իլիկիտ Ռուբինեան տղամին վերջին շատաւիշը կ'անուանէ : Ռուսիոյ պետութեանը հետ զատաստան բանալու սպանալիքը կ'ընէ իր անունը, վարժն ու ձեռնարկութիւններն սրագիրներու նիւթ ձգելով : Հոն քնակող Հայուն՝ Հայոց այլ այս քաղաքին տիեզերական չարմանը գէթ վայրկեան մը քաժանորդ գտնուած ըլլալու վաղանցուկ բերկրութիւնը կը մատակարարէ, եւ գանուած կարող Հայոցմէ նպատտ եւ արծաթ հայցիչն ետեւ դիտարործ մը նման կը հետանայ : Կ'երթայ Գերմանիոյ աշխարհին կամ Մեծն Բրիտանիոյ կղզեոյն մէջ Ապրիլին զրօյակներուն տակն աներեւոյթ կ'ըլլայ :

Ինչոք մասնաւոր անձանց պատահած զէպքեր, սիծամեծ եւ հանրական զկուսաց համեմատութեամբ աւելի յաճախ եւ որչափ որ անկարիք են նէ, այնչափ այլ զարմանալի, եւ երբեմն այլ անհաւատալի են : Ուտի թագուհեոյն

զայուսան ու կոտիկոս կ'իլիկիտ իւրբուժուհի, օրագրներուուն մէջ հոչակուած եւ ծանոցուած կ'ըլլան, ամէն մարդ այլ կ'իմանայ, բազմաթիւն Յոնի մը կամ Հայու մը Փարիզ եկած կամ զացած ըլլալը ձայն ու արձագանք չու՛նի :

Արց, Հայու մը կ'իտի իր ծնած քաղաքէն զուր սեռուի իւր յայտնի է որ անտոյր բան է, վասն զի իր ծնուց կամ հարստութեան զացած թաղէն ու զած տարիներով, երբեմն ալ մինչեւ ցտակ՝ անչարժ կեցողներուն թիւն անհամար է : Ուրիմն, Հայու մը կ'իտի Փարիզի մէջ երեւիլը մեղադր յարութեան չափ սքանչելի չի՞ թուի : Ինչոք այս զէպքն ալ ոչինչ համարինք. չօգին ճանապարհները կարճեցուցած եւ զիւրացուցած ըլլալուն, սակէ ետեւ այս զէպքը կրնայ շատ կրկնուիլ եւ սքանչելի ըլլալն զաղբիւլ : Եւ սակայն, շօզին Արեւելքն Արեւմտիք, Ասիան Եւրոպիոյ եւ Բրիտանիան Հնդկաստանի մերձեցուցած կցորդած սեղը, զեւ մինչեւ ցայսօր տեղէ մը մեր ազգին համար մանկաց զատտարտութեան սերմ չբերաւ : Դատտարտութիւն բառը զիտ մեջն ինչ սահմանուած չէ եւ իր ձայնն ալ իր բուն զաղափարը չի նշանակեր : Վերջապէս՝ զատտարտութեան մշտնջեմաւոր եւ անզլանալի կարգն անգամ չենք ճանչցած : Իսկ կանանց զատտարտութիւնը լուրջովին թիւր համարող զէպի բառին հակառակ կ'երթայ կոր ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ :

Ա. Պ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ

(Շատուսակնի)

ՔՐՈՆԻԿ

Հայ ժողովրդական երգերու նոր հաւաքածու մը. — Գրանի մը օր առաջ լոյս տեսաւ Փարիզեան E. Demets տան ձեռքով հրատարակուած, հայ ժողովրդական երգերու հաւաքածու մը, զոր յօրինող է որուսանք երրորդական համակրելի երգիչ մը՝ Գ. Գալուստ Բոյաճեան : Այս հաւաքածուն կը պարունակէ հետեւեւալ տարբեր երգերը, «Վան զիւրում» (պարիզ), «Մըր խօր պապնէ գեղեցուն» (պանդուխտ երգ), «Հարբայն» (պարիզ), «Ղախալակ» (բանաստ.)